

СТА НОВИЩЕ

на дисертация за присъждане на научно-образователната степен „доктор” по Педагогическа и

Възрастова психология на тема:

„СПЕЦИАЛНОТО СРЕЩУ ВКЛЮЧВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ В УЧИЛИЩЕ: ЕФЕКТИ ВЪРХУ ЛИЧНОСТТА И СОЦИАЛНОТО ФУНКЦИОНИРАНЕ НА РОДИТЕЛИТЕ НА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ”

на

ВАСИЛИКИ КАРАКЕПЕЛИ

от проф. дпсн. Наталия Хр.

Александрова- Международно

Висше Бизнес Училище

В представеният дисертационен труд изследванията са фокусирани върху психологическите и личностни характеристики на родителите на деца със специални образователни нужди в широк регион на Гърция, опитвайки се да установят възможни връзки между тези характеристики и различни фактори като вида на училището, в което детето учи (масово или специално училище), полът на родителя и факта, че в семейството има дете със специални образователни нужди.

Накратко аспектите на личностните характеристики на родителите на деца със специални образователни нужди, промените в живота и копинг стратегиите, родителските нагласи към приобщаване на децата със специални образователни нужди към масовите или със специални образователни нужди са разгледани и анализирани в теоретичната част на представеният дисертационен труд.

По-интересната за мене част и за практиката в Гърция, и не само там, е втората, която представя емпиричните аспекти, които включват целта, основните хипотези, извадката на проучването, представена в две групи-експериментална, включваща 105 гръцки семейства/ 105 бащи и майки/ с деца със специални образователни нужди и контролна група, съставяща 30 семейства/ 30 майки и бащи/ на деца без специални образователни нужди, посещаващи училища с приобщаващо образование. Приложените методи, представени в експерименталният дизайн на дисертационната разработка са коректно описани като включват личностният въпросник на Х. Айзенк, тестът за проучване на тревожността на Спилбъргър, тестът за копинг стратегии, тестът на Мехрабян.

Третата част от дисертационните изследвания са насочени върху анализите на резултатите, отнасящи се до сравненията между контролната и експерименталната група по отношение на приложените изследователски техники, а именно: 1/ личностният въпросник на Х. Айзенк като се сравняват данните от сравнението между подгрупите по пол на родителите с деца със специални образователни нужди, посещаващи масово училище и групата на родителите на деца със специални образователни нужди, посещаващи специални училища; 2/ сравнения между групите и по отношение на теста за проучване на тревожността на Спилбъргър, където резултатите сочат, че видът на училището, в което детето учи има значима роля за равнището както на ситуативната, така и на личностната тревожност, проявявани от родителите; като родителите, чието дете се учи в общообразователно училище показват много-по-високи нива на тревожност; 3/ сравнения между групите и подгрупите по отношение на тест за копинг стратегии и се установяват значими различия между подгрупите по отношение на предпочитаното използване на стратегията - примиряване или приемане на станалото. Резултатите сочат, че подгрупата на родителите, чието дете е със СОП и учи в специално училище прилагат тази стратегия статистически значимо по-често, отколкото групата родители, чиито деца със СОП се обучават в масово училище; 4/ сравнение на резултатите между изведените групи и обособени подгрупи при прилагането на теста на Мехрабян по скалата за тенденция към афилиация и скалата за чувствителност към отхвърляне- като цяло, контролната група показва по-голямо вариране на индивидуалните отговори по скалата, илюстрираща тенденцията към афилиация, в сравнение с експерименталната група. По отношение на пола на родителите при бащите на деца със СОП съществено по-изразена е тенденцията към афилиация, отколкото при майките на деца със СОП, съответно майките проявяват съществено по-изразена чувствителност към отхвърляне, отколкото бащите на деца със СОП. Може да се обобщи, че за експерименталната група полът е фактор, който значимо повлиява степента на изразеност на тенденцията към афилиация и на чувствителността към отхвърляне.

Емпиричната работа в дисертационният труд е професионално представена с адекватни изследователски техники. В контекста на генериране на резултатите по отношение на личностните черти се установява, че експерименталната група се характеризира с по-висок невротизъм, психотизъм и социална желателност, в сравнение с контролната група, като едновременно с това контролната група показва по-високи нива на екстраверсия. Тези данни дават основание за обобщението, че пряк резултат от притежаването на дете със СОП е „диверсификацията” на личностните черти, представени от родителите. По отношение на полът се повлиява личностната черта екстраверсия, като бащите на деца със СОП демонстрират в по-висока степен екстраверсия, отколкото майките на деца със СОП. Но аналогична тенденция се

установена и в контролната група като според докторантката би могло да се предположи, че това е обща характеристика, отнасяща се до пола на личността на родителя, а не с притежаването или не на дете със СОП.

По отношение на тревожността, родителите на деца със СОП показват съществено по-високи нива на тези личностни характеристики в сравнение с родителите без деца със СОП. И за ситуативната, и за личностната тревожност, родителите от експерименталната група на деца със СОП показват по-високи стойности, в сравнение с контролната такава. Вътрегруповото сравняване на майките и бащите на деца със СОП не установяват различия между тях по отношение на нивото на тревожност. Видът на училището, в което се обучава детето със СОП според получените данни се оказва, че има съществена роля по отношение на нивата на личностната и на ситуативната тревожност, изразявани от родителите, чието дете със СОП учи в масово училище са с много по-високи нива на тревожност т. е. определено може да се твърди, че от вида на училището има съществена рефлексия върху проявите на родителското ниво на тревожност.

На базата на проведените проучвания се обобщава, че родителите с деца със СОП са склонни да използват стратегии за справяне, които или водят до изолиране или до отхвърляне и дезангажираност. Установява се, че тези стратегии са с най-висока честота при родителите на деца със СОП и не са свързани нито с техния пол, нито с вида на училището. На базата на данните може да се предположи, че това са типични копинг стратегии за родителите на деца със СОП, а също така може да се направи извода, че експерименталната група илюстрира по-изразена афилиативна тенденция и чувствителност към признаци за отхвърляне в сравнение с контролната група. Установява се, че тази тенденция е обща за родителите на деца със СОП и не е свързана нито с пола, нито с вида на училището, което детето посещава.

Оценявайки високо професионално дисертационната разработка на Василики Каракепели, бих искала да направя някои препоръки и да поставя един въпрос. Препоръките не се отнасят до анализите и резултатите от коректно проведеното изследване.

Смятам, че формулирането на една обща хипотеза би дала възможност за по-обобщено изложение и генериране на четирите хипотези, представени в дисертационния труд. Следващата ми препоръка е относно представянето на заключенията, които биха имали едно по-систематизирано в структурно отношение представяне, хармонизиращо с целта и представените хипотези. В този контекст резултатите от тази прецизна изследователска работа биха били по-убедителни за практиката и бъдещите проучвания.

Въпрос: Бихте ли посочили авторът на изведените копинг стратегии, което не е отбелязано в работата?

Високо оценявам представената за защита дисертационна разработка от професионална гледна точка, а също така и като един труд особено необходим за образователната практика както за Гърция, така и за нашата страна. Препоръките са насочени към бъдещи проучвания и проекти, които Василики Каракепели вероятно е планирала.

Убедително препоръчвам и самата аз съм за присъждането на научно-образователната степен „доктор” по Педагогическа и възрастова психология на Василики Каракепели.

27.03 2019

София

Рецензент:

/ проф. Н. Александрова/